

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קה.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קנד

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

בספר טוב הארץ [א] ששם מדבר ג"כ מענין א"י, והבן הדבר היטב לדמות מילתא למילתא, כי הכל אחד עם הנ"ל:

קנג [ב] קבלת פני ת"ה. כי הלבנה אין לה אור מעצמה כלל, רק היא מקבלת אור מהשמש, היינו ע"י שהלבנה היא כמראה מלוטשת, עי"ז מקבלת אור מהשמש, ומתנוצץ ממנה אור להאיר על הארץ. אך אם ה' גשמה עב והשוך בלתי מלוטשת, לא היתה יכולה לקבל אור השמש כלל. וכן התלמיד והרב הם בחי' חמה ולבנה כמבואר במ"א [ג]. ואם התלמיד יש לו פנים, היינו בחי' אנפין נהירין, בחי' מראה מלוטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב. ואזי ראוי שהרב יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלוטשת, שכל העומד כנגדה רואה את עצמו בתוך המראה. כן מחויב ג"כ כאן, שהתלמיד יקבל פני הרב, היינו שיקבל פני הרב לתוכו, שיתראה בתוכו פני הרב. וזהו קבלת פנים, היינו קבלת פנים ממש כנ"ל, וזהו דווקא אם יש להתלמיד פנים, היינו אנפין נהירין שהם בחי' מראה מלוטשת כנ"ל. אך אם אין לו פנים, היינו שהוא בחי' אנפין חשוכין, אזי אין יכול לקבל פנים כנ"ל לענין חמה ולבנה. ובוודאי אין מראה בתוכו פני הרב, כמו העומד נגד כל דבר עב והשוך. ועל ידי זה אפשר לדעת, אם הוא משוקע בתאוות ממון, כי אם אין רואה א"ע בו, יודע שהוא בבחי' אנפין חשוכין, שהוא בחי' המשוקע בתאוות ממון כמבואר במ"א [ד] (לעיל בסי' כג ע"ש). וכן כ"א נגד חבירו, אפשר לו לדעת עי"ז. כי כ"א שיצא מתאוות ממון יותר מהחבירו, נקרא כנגדו צדיק, כמבואר במ"א (שם [ז]). וז"ש (דברים ה) **פנים בפנים וכו'** היינו בשעת מתן תורה היו ישראל בבחי' אנפין נהירין, והיו יכולים לקבל פנים דקדושה, היינו שיתראה בתוכם פנים דקדושה כנ"ל. וזהו פנים בפנים, שפנים דקדושה היה בתוך פניהם, בחי' קבלת פנים כנ"ל. וזהו **דיבר ה' עמכם**, שהדיבור היה מדבר עם כ"א ויוצא מכ"א מישראל, מאחר שנכלל בתוכו פנים דקדושה כנ"ל: אך מי שהוא עזות פנים, אין לו פנים דקדושה, ואינו יכול לקבל פנים כנ"ל, וע"כ ארו"ל (נדרים ב) כל מי שיש לו עזות בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני [ח]:

קנד [ט] **דע** כי יש יראות נפולות, וכל היסורין והדינים שיש לאדם, כולם הם מהיראות הנפולות שנפלו לתוך זה הדבר שהוא מתפחד ויש לו יסורין ממנו. והם בחי' (שבת עז ע"ב) ה' אימות אימות' חלש על הגיבור, שאף שהוא נגד הטבע, שהגבור יפחד מהחלש, אך שהוא מחמת היראה העליונה שנפלה ונתלכשה באלו הדברים. וע"כ הם כמספר ה' כנגד ה' גבורות שהם ה' אותיות מנצפ"ך" כפולים. וצריך להעלות היראות הנפולות לשרשם למקומם. ומקום היראה היא בלב, כמו שפרש"י דבר המסור ללבו של אדם נאמר בו **יראת** (קדושים יט). והיראה צריכה להיות עם דעת, כי בלא דעת נאמר (איוב ד) **הלא יראתך כפלתך** [י].

מוהר"ן קה.

קנד קנה

בלב, כי גם עכו"ם יש לו דעת, אך הוא בלא לב. אך עיקר הדעת כשהוא בלב, כמ"ש (דברים ד) **וידעת היום והשבות אל לבבך** כ"ש (שם כט) **ולא נתן לכם לב לדעת** דייקא. וכשמחבר הדעת שבלב עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אזי נאמר (משלי ב) **אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא** [א]. והנה כתיב (שם כט) **מולך במשפט יעמיד ארץ**, היינו ע"י משפט מעמיד ומעלה היראה שהיא בחי' ארץ, כמ"ש (תהלים עז) **ארץ יראה**. ומשפט הוא מה שהאדם שופט ודן עצמו על כל דבר ודבר שעושה, טרם שידינו אותו למעלה. וע"י מה שהוא בעצמו שופט א"ע ניצול מדין שלמעלה כי כשיש דין למטה אין דין למעלה [ב]. וכיון שאין עליו דין אין צריכה היראה ליפול ולהתלבש למטה, ואין צריך לירא משום דבר, ואין לו רק יראה העליונה יראת הרוממות: [ג] עיין כל זה לעיל בהתורה, מי שרוצה למעום מעם אור הגנוז בס"י מו שם מבואר כ"ז באריכות]:

קנה [ד] עצבות

הוא מדה רעה מאד. ומה שאדם אינו נוסע להצדיק הוא מחמת עצבות וכבידות וכן מה שאינו מתפלל כראוי הוא ג"כ מחמת עצבות ועצלות. היינו מחמת חסרון אמונה, כי בוודאי אם היה לו אמונה שלימה, והיה מאמין שהשיי עומד עליו, ושומע כל דיבור ודיבור שיוצא מפיו, ומאמין לקול תפילתו, בוודאי לא היה לו שום עצבות ועצלות וכבידות בתפילתו, ובוודאי היה מתפלל כראוי [א]. אך עיקר בלבול התפילה הוא בא מחמת חסרון אמונה. וע"כ נופל עליו עצלות ועצבות, ומבלבל את תפילתו. כי עיקר העצבות והעצלות הוא מחמת חסרון אמונה. כמו למשל כשמניחין חמה בארץ טובה, אזי הוא גודל וצומח יפה, ואינו מזיק לו שום רוח ולא זיקים ורעמים, וזה מחמת שיש כח הצומח וכה הגודל, ע"כ אינו מזיק לו שום דבר. אבל כשנותנים החמה בארץ שאינה טובה לזריעה, אזי הוא נרקב בארץ מחמת שאין לו כח הצומח וכה הגודל. ואמונה היא בחי' כח הגודל וכה הצומח, כמ"ש (אסתר ב) **ויחי אומן את הדסה** לשון גידול [ב], וכמ"ש רז"ל (שבת לא) אמונה זה"כ סדר זרעים. וע"כ כשיש לו אמונה שהיא בחי' כח הגודל וכה הצומח, אזי אין מזיק לו שום דבר ואינו ירא משום אדם ושום דבר, ומתפלל בחיות כראוי, ונוסע להצדיק, כי אינו מתירא ומתפחד משום ענין שבעולם. אבל כשיש חסרון באמונה, אזי אין לו כח הגודל וכה הצומח, ואזי הוא נרקב ממש כמו החיטה הנ"ל, וע"כ יש לו עצבות ועצלות וכבידות, והוא נרקב ממש: וזה בחי' ארך אפיים [ג], היינו מה שאינו ירא משום דבר, ואינו משגיח על שום ביטול ובלבול בעבודתו, רק עושה את שלו, זה בחי' ארך אפיים [ד]. שאין שום דבר יכול לבלבל אותו, כי לא איכפת ליה שום דבר, רק עושה את שלו בעבודתו את הש"י. כי ארך אפיים הוא תלוי בבחי' אמונה,

תורה אור
דברים ואתחנן ה (ד) פנים
פסוקים דבר יקום עיניך
מתוך האש:

תורה קנה
ויקרא קדושים יט (יד) לא
תקלל תרש ולפני עני לא
תמן מכשל ויראת פאלהוד
א"י יתה:

איוב ד (ו) הלא יראתך
מלמדך תקומתך ותם דרכיך:
דברים ואתחנן ד (לט) וידעת
היום והשבות אל לבבך כי
יהוה הוא האלהים בשמים
ממעל ועל הארץ ממתת אין
עוד:

דברים כי תבוא כט (ג) ולא
גמ יתה לכם לב לדעת
ועינים לראות ואזנים לשמע
עד היום הזה:

משלי ב (ה) אז תבין יראת
יהוה וידעת אלהים תמצא:
משלי כט (ד) מלך במשפט
יעמיד ארץ ואיש תרומות
יתרסנה:

תהלים עז (ט) משמים
השמעת דין ארץ ויראה
ישקט:

תורה קנה
אסתר ב (ז) ויהי אמן את
הקסה היא אסתר בת דדו כי
אין לה אב ואם ותעצה יפת
תאר וטובת מראה ונבנות
אביה ואמה לקחה קרובי לו
לבת:

במדבר יד (יח) ויך ארץ
אפים ורב חסד נשא עון
ונשע ונקמה לא ונקמה פקד
עון אבות על בנים על
שלישים ועל רבעים:

^א מהרב המקובל רבי נתן שפירא. [במהרה' שנת תסו דף ה: במהרה' תרנא דף ה: במהרה' תססא עמ' יט] ועיין חסד לאברהם מעין א' נהר כה ומעין ג' נהר ג'.

^ב לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ג * תורה ו' אות ה' ועיין עוד תורה צא תנינא [עיין ב"ב עה. פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה]

^ד מתרצו - מחוייב

^ה הערת מוהר"ג בתקפא

^ו בסוף תורה כג בהשטות לאות ג'. ועי' שלוקי הוא מאן לנטי כיתא ופנס הכיתא גורס ליפול כהאזות ממון וכפלט לם חולק על חכינו האומרי כיתא יוחי ממנו ע"ש. עוד כזה עיין לק"ה קדושת ה' ג' אות ג' וזאת ד'.

^ז לעיל תורה לח אות ו'. ותורה קמו

^ח לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ט בדפ"ד - מפחד, ובתקפא מוהר"ג תיקון מתפחד

^י גם בדפ"ד אימות, ומתלולו - אימת

^{יא} גם בדפ"ד מנצפ"ך, ומתלולו - מנצפ"ך

^{יב} עיין פרש"י שם

^{יג} עיין לק"ה יום כפור ב' ג' וגם תורה א' תנינא אות ה'

^{יד} * דברים רבה שופטים פרשה ה' [פסקא ה']. ועיין זהר משפטים קכג: ובאור יקר שם שער ו' תחילת סימן

^{טו} ג' עמ' רנט ולק"ה תפילין ג' ושליחות והרשאה ג' ז']

^{טז} הערת מוהר"ג בתקפא

^{יז} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^י מתרצו - שהאדם

^{יא} בתשכט - הוא מחמת (תיבת ג"כ נמוק)

^{יב} עיין תורה סב אות ב'

^{יג} עיין בראשית רבה ל' ח'.

^{יד} בדפ"ד - זו

^{טו} בדפ"ד - גידול

^{טז} בדפ"ד אינו מפחד

^{יז} מתלולו - החמה

^{יח} מתרצו - אפים

^{יט} שמות לד ו', ובמדבר יד ית.

^י מתרצו - אפים

מאמר יש יראות נפולות

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

רבנו מבאר שכל היסורים של האדם הם מיראות נפולות, וכל יראה נפולה היא בחי' אימת החלש על הגבור, כי האדם צריך לשפוט עצמו ולידע ולהשיב אל הלב שאין שום כח אחר מלבדו ית'. ואין לירא משום דבר לבד ממנו ית'. ואזי אין גבור ממנו, וכיון שלכך הוא נברא, נמצא שאם הוא יירא מאיזה דבר אחר היא אימת החלש על הגבור. ועל כן יש עליו דין למעלה, ואזי מתלבשת היראה בכל מיני דברים ודמיונות שמפחידים אותו. אבל ע"י ששופט עצמו בהתבודדות, מעלה את היראה לשרשה בדעת, ויודע שלא ראוי לירא משום דבר בעולם לבד ממנו ית', וע"י שעושה דין למטה מתבטל הדין הנ"ל של מעלה.

וכבר מבאר מזה באריכות לעיל בסימן ט"ו עין שם:

שיחות

בענין היראות והפחדים. שאדם מתירא ומתפחד על פי הרב מכמה דברים או מבני אדם שאינם יכולים להזיק לו כלל. והדבר נראה שרק בסוף כשהאדם נסתלק ושוכב על הארץ ורגליו אל הדלת (קסב) אז יהיה לו ישוב הדעת באמת ויסתכל על עצמו ויראה האמת, שכל היראות והפחדים שהיה מתירא מאיזה בני אדם שעמדו כנגדו היה הכל שטות והבל. ובחנם היה לו יראות ופחדים מהם כי מה יעשה לו אדם. וכן לענין התאוות, כי אז יראה היטב אשר בחנם כלה בהבל ימיו ובשטויותם ובלבולים כאלו ומי הכריח אותו לזה וכו'. כי רק אז יראה האמת היטב היטב:

ובאמת יש בזה דברים בגו. כי יש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתירא ומתפחד ממיני הפחדים שהוא מתפחד מהם. ואף על פי שהוא יודע בדעתו בברור חזק שאותו הענין שהוא מתפחד ממנו אינו יכול לעשות לו כלל, אף על פי כן יש לו פחד גדול מאד ממנו כי אותו הדבר שיש אצל האדם הוא מתפחד. כמו שאנו רואין שנמצאים כמה בני אדם שהם פחדנים גדולים שיש להם פחדים של שטות. והם בעצמן יודעים שזה הדבר אינו כלום, ואף על פי כן הם מתפחדים מאד. וכן אנו רואים שכשמפחידין את האדם מאחוריו, שבאין עליו מאחוריו פתאם בבהלה בקול פחד, אזי הוא תכף מתפחד מאד קדם שמתחיל הדבר לכנס בדעתו כלל. שעדין אינו יודע כלל שום דבר כי באו עליו פתאם מאחוריו. ואף על פי כן הוא מתפחד תכף ומיד קדם שהתחיל הדעת לידע מענין הפחד. ומאחר שעדין לא התחיל דבר הפחד לכנס בהדעת כלל, אם כן איך שיק להתפחד? אך באמת עקר הפחד של האדם הוא, שיש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתפחד:

וכן בענין התאוות הוא גם כן כך ממש. שאף על פי שהאדם יודע שהתאוה הזאת הוא שטות והבל, אף על פי כן יש דבר אצל האדם שהוא מתאוה התאוה. אף על פי שהאדם יודע שהוא הבל גמור. ועל כן בודאי אם האדם יישב עצמו היטב היטב, בקל יוכל לסלק ממנו כל היראות והפחדים וכן כל התאוות מאחר שיודע שבאמת אינם כלום רק שיש דבר אצלו שהוא מתירא ומתאוה. על כן בקל יוכל לשוב ולסלק הכל. כי האדם הוא בעל בחירה, ובקל יוכל להרגיל דעתו לסלק ממנו אותו הדבר שממנו באים כל הפחדים שלו וכל התאוות כנוצר לעיל: (שיחות מוהר"ן - אות פ)

ליקוטי הלכות

יו"ד בכור בהמה טהורה הלכה ד' אות ד' - פי צריכין להעלות כל היראות הנפולות לשרשן ליראה מלפניו יתברך לבד פנ"ל. וזה בחינה שמעלין מבהמה לאדם, פי עקר עלית היראות הנפולות הוא על ידי הדעת שידע שהכל ממנו יתברך שלא יתלה שום דבר בטבע ובמקרה חס ושלום, רק כל מה שיעבר עליו יאמין וידע כי הכל ממנו יתברך לבד וישוב אליו ליראה מלפניו יתברך וכמו שמבאר רבנו זכרוננו לברכה במקום אחר בהתורה 'אור הגנוז' (בסימן טו) שעקר עלית היראה אל הדעת. והדעת הוא גדר האדם, פי כל זמן שאינו מעלה היראה לשרשה ויש לו יראות הנפולות, דהיינו שמתירא מגוף הדבר בעצמו שמפחידו כגון מחיה רעה ולסטים ומכות ויסורים ורעיונות ומהפאות וכיוצא. ואם פן מה יתרון לאדם מן הבהמה ועקר ההבדל בין אדם לבהמה הוא שהאדם יש לו דעת לידע ולהבחין שיש אדון מנהיג מושל ומשגיח יתברך שמו שמאיתו הכל והוא שלח על האדם כל אלו הפחדים כדי שישב אליו יתברך כמו שכתוב ויגל אונם למוסר ויאמר פי ישובו מאן וכו'. ועל כן צריכין להביא הבהמה לקרבן כדי להעלות היראה לשרשה להעלותה מבחינת בהמה לבחינת אדם שזה עקר בחינת הקרבן כמבאר במקומות אחרים, פי בבחינת כבוד שם עקר בחינת היראה פנ"ל ושם עקר בחינת הדעת פי נקרא בכור וראשית שהיא בחינת דעת.

ח"מ הרשאה, הלכה ג', אות כ' - כל החסרונות והעניות והדחוקות, שיש לאדם, הוא רק מחמת חסרון הבטחון, כי אם היה לו בטחון שלם בהשם יתברך, לא היה דואג כלל ולא היה חסר לו דבר, כמו שכתוב: ברוך הגבר אשר יבטח בהשם וגו', ובשנת בצרת לא ידאג. ועקר הבטחון הוא בחינת יראה בשלמות, דהיינו שנשמר מיראות הנפולות ואין לו שום יראה נפולה, שאינו מתירא משום דבר, רק מהשם יתברך, או הוא בודאי בוטח בהשם יתברך, כי זה עקר הבטחון שלא יירא ולא יפחד משום דבר, רק מהשם יתברך לבד בבחינת: אבטח ולא אפחד, בחינת: באלקים בטחתי לא אירא מה יעשה בשר לי, היינו שיש לו בטחון שלם בהשם יתברך ואין לו שום יראה נפולה ושום פחד כלל, ואינו דואג כלל מה יאכל למחר, שזה בחינת יראות נפולות, שזהו עקר העניות כשיש לו יראות נפולות.

הוא בודאי עני ממש, אפלו אם יש לו כל הון דעלמא, כי אפלו אם הוא עשיר גדול, הוא מלא דאגות וצער ויסורים ופחדים תמיד, וכל ימיו כעס ומכאובות, ואין לו שום נחת ומנוחה ושום חיות כלל, והוא חי חיי צער יותר מכל העניים שבעולם, מחמת שבכל יום נתחדשין לו דאגות ופחדים חדשים מאדונים ושרים וכו' ומכמה וכמה מיני הפסדות, השכחים ושאינם שכיחים, וגם מצטער בכל עת על רבוי ההוצאה שבביתו, כי נדמה לו כי ההוצאה יתרה על הרוח, וכיוצא בזה רבו מספר רבוי הדאגות שיש לכל אחד ואחד בפרטיות בלי שעור בכל יום ובכל עת ובכל שעה, ואין רגע בלא פגע, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: מרבה נכסים מרבה דאגה, וכל זה מחמת יראות הנפולות, מחמת שאין לו בטחון שלם בהשם יתברך. כי אם היה לו בטחון בהשם יתברך בשלמות, בודאי לא היה מתפחד כלל, כי בודאי הכל ביד השם יתברך, והעשר והכבוד מלפניו יתברך, ואם ירצה השם יתברך שיהיה עני, חס ושלום, בודאי לא יוכל לשמר את עצמו מזה בשום אופן, וכן להפך, רק הוא מחויב לעסק באיזה עסק ומשא ומתן וה' הטוב בעיניו יעשה, ומאן דיהב חיי יהב מזוני. נמצא: כשיש לו בטחון בהשם יתברך ואינו דואג כלל מזה יאכל למחר, וזה עקר העשירות בבחינת איזהו עשיר השמח בחלקו, כי אין לו שום דאגה ופחד כלל, כי הוא בטוח בהשם יתברך, כי בודאי לא יעזבונו לעולם. (עצות ישירות בטחון אות ב.)

או"ח יוה"פ ב' ג' - וכשמעלה לחיות ושמנונית הגוף אל הדעת, ונתרבה מחו דעתו, אזי צריך שלא לעמוד ולסמוך על דעתו לבד, כי על ידי הדעת והחכמות של אדם יכול לפל בטעותים גדולים חס ושלום, ויכול על ידי חכמתו להטות לגמרי חס ושלום, מדרכי ה', כי אסור לסמוך על דעתו וחכמתו לבד, (כמבאר בדברי רבנו ד"ל פמה פעמים) רק עקר השלמות הוא - כל מה שנתרבה ונתוסף דעתו ומפיר ביותר בגדלת ה' יתברך, שיראה להמשיך הדעת אל הלב, בבחינת: "ידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ה'לט) שצריך להמשיך הדעת אל הלב, כמו ששמעתי מרבנו זכרוננו לברכה שאמר: פי הלא גם אמות העולם יש להם דעת וחכמות, אף שהדעת שלהם היא בלא לב, והעקר להמשיך הדעת אל הלב, בבחינת: "ידעת היום והשבות" וכו' כנזכר לעיל, הינו פשוטה לאיזה דעת, ימשיך הדעת אל הלב, ויסתכל הטוב בעצמו אם מעשיו עולים יפה כפי חכמתו, ואם לבו שלם עם ה', שיתבטלו כל תאוות וחמדת הגוף, כל מה שלב האדם חומד פלם יתבטלו נגדו יתברך. ולא יהיה לו שום תאוה וחמדה כלל רק להשם-יתברך, כי כך יפה לו כפי הדעת שזכה עכשיו להפיר בגדלתו יתברך, וישתדל עכשיו לעבד את ה' במצות מעשיות ועבודות דקדושה, באופן שיהיו "מעשיו מרביץ מחכמתו", כי "לא המדרש הוא העקר אלא המעשה" (ע"ע בתו"א תניא, ס"ה).

קושיות

- א. כל היסורים מיראות נפולות - צ"ע מדוע נקט כל, הרי יש יסורי גוף וגם נפש שאין להם קשר ליראה.
- ב. כל הדינים מיראות נפולות צ"ע הרי יש עוד הרבה עבירות וגם יותר חמורות מיראה נפולה
- ג. כולם מודים¹ שאליבא דאמת כל מחלה, ה' נתן וה' יקח, בזמנה ברצונו ית', כמ"ש "אני מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל". אלא טוענים שאין אדם זוכה לכך². וצ"ע הרי אמר בפירוש "אין מידי מציל" האם אין הכוונה אפילו רופא? ומה הכוונה 'אין אדם זוכה לכך' איזו זכות צריך כדי להאמין בכתוב מפורש הנ"ל. ובגמרא מפורשת בע"ז נה"י. שעל כן החוליים נקראים (דברים כח נט) נאמנים, שהם נאמנים לא לעזוב את האדם לפני הזמן שנגור עליהם?
- ד. גם צ"ע מדוע ברפואה אומרים שצריך להיות במדרגה כדי לסמוך רק על ה', ואילו במצוות לא תקום ולא תטור שהיא מצווה שגשה מאד לקיים כי היא נגד הטבע, אעפ"כ לא אומרים שזה תלוי במדרגה? אלא חייב להרגיש שכל ישראל גוף אחד, וצער החבר כצער שלו. וכן בריבית העונש עליה נורא הרבה יותר ממה שהגיון מחייב ואעפ"כ לא אומרים שצריך לזה מדרגה.
- ה. כיון שכל יראה שאינה מהקב"ה היא יראה נפולה, מדוע אסור לילך במקום דשכיח היזקא הרי זו יראה נפולה? ואפילו מה שהזהירו חז"ל מקיר נטוי (ברכות נה). כי מפשפשים במעשיו אם ראוי להנצל. צ"ע עד עכשיו הוא לא נפל ואיני יודע מתי יפול ומדוע שיפול דווקא כשאני תחתיו? הרי אם איני ראוי לחיות הרבה דרכים למקום ומה יותר מסוכן הקיר הנטוי מלעבור כביש ועוד הרי אדם מת משבץ גם בלי שהכניס עצמו

¹ אפילו הט"ז שחולק על הרמב"ן בסימן שלו טע"ף א' מודה בזה כמבואר שם בתחילת דבריו - עי"ש בט"ז ס"ק א - נתנה תורה רשות כו' ומצוה היא כו'. קשה כיון דבאמת מצוה היא למה קרי לה תחלה רשות ונראה דהכי הוא כוונת הענין זה דרפואה האמיתית היא ע"פ בקשת רחמים דמשמאי יש לו רפואה כמ"ש מחצתי ואני ארפא אלא שאין האדם זוכה לכך אלא צריך לעשות רפואה על פי טבע העולם והוא יתברך הסכים על זה ונתן הרפואה ע"י טבע הרפואות וזהו נתינת רשות של הקדוש ב"ה וכיון שכבר בא האדם לידי כך יש חיוב על הרופא לעשות רפואתו וזה מבואר בגמרא פרק הרוואה (דף ס"ב) דאמר רב אחא הנכנס להקזו דם אומר יהי רצון מלפניך שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות פירש"י בלומר לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים אמר אביי לא לימא אינש הכי דתנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפא.

² הט"ז הנ"ל שם בהמשך דבריו - כי ירדה תורה לסוף דעת האדם שלא יהיה זכאי כל כך שתבא רפואתו ע"י נס מן השמים וע"כ אין שייך לומר דהאי קרא דרפא ירפא קמ"ל מצוה דאלו האדם זכאי אינו צריך לכך ואדרבה היה צריך דוקא רפואה ע"י שמים אלא דלפי דרכו של אדם רשות הוא לו וע"כ הוה האידינא חיוב בדבר ומצוה היא כיון דלפי מעשה האדם חיותו תלוי בכך כן נ"ל נכון ועיין ברמב"ן פ' בחקותי האריך בענין זה של רפואות ומדבריו משמע בפירוש ורפא ירפא כמ"ש. אך יש לי מקום עיון במה שכתב שם שאין מעשה רפואות בבית הצדיקים.

³ עבודה זרה דף נה. - אמר ליה זונין לרבי עקיבא לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא והא קחזינן גברי דאולי כי מתברי ואתו כי מצמדי מאי טעמא אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו אף כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמנו לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב (דברים כח-נט) וחלים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן.

לסכנה. מדוע לא פשוט שעצם המחשבה שקיר נטוי יכול להזיק לי היא יראה נפולה וכפירה. ומדוע מפשפשים במעשיו? אדרבה לכאורה יש לפשפש במעשיו של מי שחושב שהקיר יכול להזיק לו?

ו. עוד צ"ע כי כתיב "חק נתן ולא יעבור" דהיינו שקבע הקב"ה חק של הנהגה טבעית בעולם, ורק מי שמוציא עצמו מחק הטבע וכופר בו לגמרי אזי מידה כנגד מדה הקב"ה מוציא אותו מחיוב הטבע, אבל מי שהוא במדרגת תחת הטבע לכאורה אין הכוונה שהקיר בודאי יפול עליו, אלא שאפשר בכל רגע שיפול מצד סיבה הטבעית, ואם יודמן אדם תחתיו באותו רגע יזוק מצד חיוב הטבע. אבל מלשון חז"ל בגמ' שמפשפשים במעשיו אם ראוי, משמע שאע"פ שעפ"י הטבע לא ראוי הקיר ליפול, אבל משמים יפילו אותו עליו אם ימצאו שאינו ראוי לנס. וצ"ע הרי אדרבה למה שיעשו לו נס להפיל עליו את הקיר, הרי מצד הטבע הוא לא ראוי ליפול עדיין? וצ"ל שמצד ונשמרתם לנפשותיכם יש חיוב לאדם להרחיק עצמו מסכנה לכן עבירה זו היא הסיבה לפשפש במעשיו אבל אינה סיבה להעניש עליה לבדה אלא אם יש עליו עוד קטרוג.

ז. אין ייסורים בלא עוון, והם כפרה על העוון, ונשלחו בדיוק בחזק והזמן שצריך לכפרה. וא"כ מדוע ניתנה רשות לרופא לרפא^ה, הרי זה יראה נפולה שנדמה לו שאם לא ירוץ^ו לרופא ימות או יזוק יותר. ראה רמב"ן (ויקרא כו יא) – שכותב מה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם? וכותב עוד באמרם (שם) ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו. עכ"ל הרמב"ן. הובא שם בט"ז ס"ק א' שדחה דבריו שהיא מדרגה שצריך לה זכות. אבל ראה שיחות הר"ן סימן נ' הנ"ל בהערה שרבנו סובר ששיך לכל אדם, ויותר מזה גם צריך לפחד מהם (חיי מוהר"ן סח) והם העוזרים לס"מ להמית בני"א (שיש"ק א תקנה).

ח. באבות איזהו גבור הכובש את יצרו. וזה ודאי שבח גדול כשנובע מיראת שמים. אבל ראה תורה מג תנינא^ו שיש גבור מלחמה ולעומתו הרך לב שירא מהמלחמה. וכן רואים בחוש שיש בני אדם שמפחדים אפילו מסכנה מועטת, ויש שלא מפחדים אפילו מסכנה גדולה כגון מטפסי הרים ושכירי חרב וכיו"ב. וצ"ע ממה נובעת הגבורה הזו שלא לפחד ממלחמה הרי שם בודאי שכיחא הזיקא, האם זו גסות הלב שלא מתפעל מהמוות וא"כ מסתמא גם לא מתפעל מהקב"ה, ומה השבח בזה? אדרבה לכאורה אפילו לרבי יוסי^ו שהכוונה לירא ורך הלבב מעבירות שבידו דייקא הירא שמים האמיתי. ואילו הבוטח בעצמו שאין לו עבירות צ"ע הרי אין צדיק בארץ שלא יחטא כי מדקדקים עמו יותר.

ט. אימת החלש על הגבור – צ"ע מדוע לא אמרו בברייתא שם גם אימת אשה על בעלה^ו? וכידוע שכבר האשה הראשונה צעקה על בעלה והכתה בו במקל^א עד ששמע לה לאכול מהעץ שנאסר עליהם^ב. וכן אמר שלמה שאשה רעה היא מר ממוות, הרי שהיא אימת הבעל אפילו יותר מהמוות^ג. ואין לומר כיון שדווקא אשה רעה, שהרי גם אריה מפחד רק כשהמפגיע בא אליו, אעפ"כ חז"ל כוונו שזה הטבע של האריה הכי נמי זה הטבע של איש לפחד מאשתו כשהיא רעה. ואולי כיון שלא נטבע בכלום. ועוד נראה שזה כלול באימת המפגיע על

^ה כמבואר בש"ע יו"ד סימן שלו סעיף א' – נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצוה היא. ובכלל פקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו, הרי זה שופך דמים, ואפלו יש לו מי שיִרפאנו, שלא מן הכלל אדם זוכה להתרפאות.

^ו שיחות הר"ן סימן נ' – ואל יאמר האדם שהוא חולה חס ושלום או שיש לו חולה בתוך ביתו חס ושלום: אם כן, על מי אסמך? כי בהכרח לעשות איזה עסק בדרך הטבע ואיך אניח את החולה ולא אשתדל בהצלחתו! כי באמת זה שטות, כי מאחר שהדוקטור רחוק מחיים וקרוב להפך כנזכר לעיל, וסוף כל סוף הוא צריך לסמך רק על השם יתברך, טוב טוב לסמך מיד על השם יתברך ואל יסכן את החולה בידיים על ידי הדוקטור, כי על פי רב הדוקטורים הם שלוחי המלאך המוות רחמנא לצלן. וידמה בעיניו כאלו הוא יושב במדבר או ביער שבהכרח לסמך על השם יתברך לבד מאחר שאין מה לעשות, כמו כן עכשו אף על פי שיושב במקום שיש דוקטורים ורפואות אף על פי כן מאחר שהם בעצמם מבולבלים בחכמה זו ושאר החששות הרבה מאד שיש בענין רפואות, אם כן קרוב הדבר שעל ידי הרפואות והדוקטור לא די שלא יועיל אדרבא, יקלקל בוודאי, ואם כן למה יעשה עסק בדרך הטבע מה שרחוק משכר וקרוב להפסד!

^ז רמב"ן ויקרא כו יא – והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג עינים בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו כו) כי אני ה' רופאך וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקום עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים.

^ח תורה מג תנינא – על ידי חלישות הלב נופלים פחדים עליו. כי הגבור אין לו שום פחד, ועקר הגבורה הוא בלב. דהיינו מי שלבו חזק, אינו מתירא משום דבר, ורץ לתוף קשרי המלחמה, ומתגבר על ידי חזק ואמץ לבו. וכן להפך, רפי ללב הם מתפחדים. וזה שכתוב (דברים כ): "איש הירא ורך הלבב", פרש רש"י: "הירא וכו', פי על ידי רף ללב, על ידי זה הוא מתירא, כנ"ל:

^ט רש"י על דברים פרק כ פסוק ח – הירא ורך הלבב – רבי עקיבא אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה ר"י הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו ולכן תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה:

^י כמובא בביצה לב: שמי שאשתו מושלת בו חייו אינם חיים. ובב"מ עה: שהוא צועק ולא נענע כיון שלא יודע מכוחו.

^{יא} עיין קיצור בעל הטורים בראשית ג' יא – היא נתנה לי מן העץ ואוכל. לפי הפשט שהכיתי בעץ עד ששמעתי לדבריה:

^{יב} עיין אור החיים על הפסוק ובראשית ג' יבן "האשה אשר נתתה עמדי" ששואל איזה טענה זו לעשות עבירה בגלל שאשתו אמרה לו: ועיין מעדני אשר בראשית שע כמה תירוצים.

^{יג} ראיתי בשם ערוך לנר (יבמות סג). שמיתה לא מצילה מגהנם, אבל אשה רעה כן מצילה מגהנם (עירובין מא:), מכאן שהיא מר ממוות.

האריה שלא עושה כלום לאריה אלא צועק ואעפ"כ אימתו עליו. ועוד לפי האריז"ל/י¹⁷ זה עונש בדורות אחרונים שהם גלגול של דור המדבר שתלשו העגלים מנשותיהם כדי לעשות העגל.

בסוף התורה אומר רבנו שע"י ששופט עצמו זוכה ליראת הרוממות, וכן כתב בתורה טו סוף אות ג'. וצ"ע כיצד מיד אחרי שהיו לו יראות נפולות, מיד עולה למדרגת יראת הרוממות ולא ליראת העונש תחילה שגם היא יראה מהקב"ה ואינה יראה נפולה. וראה תורה פו שא"א לבא ליראת הרוממות אלא דרך יראת העונש.

הקדמה

לעיל (קמז) למדנו שיש בני אדם שאין להם יראה כלל גם לא נפולה כי הם עוות פנים הם המציאות והישות שהיכן שנמצאת משתלטת ומכניעה את כל הסובב אותה. אח"כ (קמח) למדנו על יראה דקדושה דהיינו אדם שתמיד מרגיש תחת מציאות גדולה חזקה ומרוממת ממנו, שמאפסת אותו ומרגיש קטן ותחתיה, ממילא מחשב דרכיו כיצד ללכת בדרכיו ית', ועכ"פ שלא לצאת מהגבולות שהוא מחייב. ובזה יש הרבה מדרגות יראה למעלה מיראה.

כאן בתורה שלנו מדבר רבנו על אדם שירא מחוסר דעת ירא מדברים רבים. ואומר רבנו שזה בחי' אימת החלש על הגבור שאמרו בגמרא שבת והביאור נראה האדם נברא בצלם אלקים שכל הבריות יראות ממנו אלא שע"י עבירות סר צלו ממנו/י¹⁸. וכמבואר בזוהר וישב קצא/י¹⁹. נמצא שכל יראה נפולה דהיינו כשאדם הנברא בצלם אלקים יראה מכל דבר בעולם לבד מהקב"ה זו אימת החלש על הגיבור, כי הוא שוטה שלא יודע מכוחו, שהרי אין עוד מלבדו ואין כח אחר שאינו מכוחו של הקב"ה בכל הבריאה כולה. ובפרט שרובא דרובא של יראות נפולות הן דמיון/י²⁰ חלש שמתגבר על אדם גבור. ורק צריך להתחבר אליו והמחובר לגבור הוא גבור. ואזי חוזר הצלם. ומתברר המדמה.

ומבאר רבנו שהטעם ליראות נפולות היא שכיון שהאדם לא ירא או אפילו שהוא ירא אבל היכן שנשאר לו פחדים ויראה שאינה יראת שמים היראה הזו הקב"ה מוריד שתלבוש באיזה דבר בעולם כדי שהאדם ירא ממנו ויתעורר לשפוט את עצמו ולהעלות את היראה לדעת לידע שלא ראוי לירא משום דבר אחר מלבדו ית'. וישוב ליראת שמים

למעשה היראה תלויה באמונה ובטחון, שרק על ידם מתבטלת כל דאגה ויראה נפולה כי מרגיש כתינוק בחיק אמו שבטוח שתדאג לכל מחסורו, ואזי אין מחסור ליראיו, וכמו שבמדרגות הבטחון א"א לקפוץ מיד למדרגה גבוהה, כך ביראה, אין לאדם לשקר עצמו שהוא כבר ירא רק מה' ולהיכנס לכלוב של אריות רעבים. אלא לבדוק עצמו ע"י הרבה התבוננות ומשפט האם באמת אין לו שום יראה נפולה, ואמנם מי שבאמת אין לנגד עיניו אלא ה' לבדו, א"א לשום דבר בעולם להזיק לו. כדניאל בגוב האריות/י²¹.

אלא שזו מדרגה גבוהה מאד וגם צדיקים גדולים לא הכניסו עצמם למקום דשכיח היוזקא וראה משנה בסוף נזיר/י²² ששמואל הנביא אמר להקב"ה "איך אלך ושמע שאול והרגני/י²³.

¹⁷ יער הגלגולים - הקדמה כ - גם דע, כי כל הבעלי תורה אשר בדור הזה עתה, הם בחי' אנשי דור המדבר, שעליהם נאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכמבואר אצלנו בפסוק הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו'. וזהו הטעם שנשותיהם מושלות עליהם לפי שבימיהם עשו הערב רב את העגל ולא מיחו בהם, אבל הנשים לא רצו לתת נזמי הזהב לעגל, ולכך הם מושלות עתה עליהם נשיהם:

¹⁸ ועיין מזה בתורה נו אות ו' ובחברותא לעיין שם. ועיין שבת קנא: שזו הסיבה שמת צריך שמירה. ונראה דהכי נמי מי שנקרא מת בחייו ובפרט ע"י הכעס כמבואר בתורה נו.

¹⁹ זוהר וישב קצא. - דכל מאן דאשתדל באורייתא ובפולחנא דקב"ה, דחלתיה ואימתיה הוא על כלא, דהא כד ברא קב"ה עלמא, עבד כל בריין דעלמא כל חד וחד בדיוקניה כדקא חזי ליה, ולבתר ברא ליה לבר נש בדיוקנא עלאה, ושלטיה על כלהו בדיוקנא דא, דכל זמנא דבר נש קאים בעלמא, כל אינון בריין דעלמא זקפין רישא, ומסתכלן בדיוקנא עלאה דבר נש, כדין כלהו דחלין וזעין מקמיה, כד"א (בראשית ט ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'.

²⁰ ראה שיחות הר"ן סימן פג - בענין היראות והפחדים. שאדם מתירא ומתפחד על פי הרב מכמה דברים או מבני אדם שאינם יכולים להזיק לו כלל. והדבר נראה שרק בסוף כשהאדם נסתלק ושוכב על הארץ ורגליו אל הדלת (קסב) אז יהיה לו ישוב הדעת באמת ויסתכל על עצמו ויראה האמת, שכל היראות והפחדים שהיה מתירא מאיזה בני אדם שעמדו כנגדו היה הכל שטות והבל. ובחנם היה לו יראות ופחדים מהם כי מה יעשה לו אדם. וכן לענין התאוות, כי אז יראה היטב אשר בחנם כלה בהבל ימי ובשטותים ובלבולים כאלו ומי הכריח אותו לזה וכו'. כי רק אז יראה האמת היטב היטב:

²¹ צ"ע עיין ילקוט שמעוני יהושע פ"י שמש בגבעון דם - צייתי את האריות על דניאל וצ"ע מדוע לא יראו ממנו מחמת הצלם אלקים אלא היה צריך לצוותם על זה. עיין זוהר וישב קצא. (לקמן) שדניאל ניצל מהאריות בזכות שלא פגם בצלם אלקים שבו, ואיתא שם ששלח הקב"ה מלאכים להצילו. והקשה שם על הסתירה ותיירץ שהצלם הוא בחי' מלאך עי"ש ובביאור המתוק מדבש.

²² משנה מסכת נזיר פרק ט (ה) נזיר ה"ה שמואל, כדב"ר רבי נהוראי, שנאמר (שמואל א א) ומוֹרָה לֹא יֵעָלֶה עַל רֵאשׁוֹ, נֶאֱמַר בְּשִׁמּוֹן (שופטים יג) ומוֹרָה, וְנֶאֱמַר בְּשִׁמּוֹאֵל ומוֹרָה, מֵה מוֹרָה הָאֲמוֹרָה בְּשִׁמּוֹן, נְזִיר, אִף מוֹרָה הָאֲמוֹרָה בְּשִׁמּוֹאֵל, נְזִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהָלֹא אֵין מוֹרָה אֶלָּא שֶׁל בְּשָׂר וְדָם. אָמַר לֹו רַבִּי נְהוֹרַאי, וְהָלֹא כִּבְרָ נֶאֱמַר (שמואל א טז) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֶלֶף וְשָׁמַע שְׁאוּל וְהָרַגְנִי, שֶׁכֶּבֶר הָיָה עָלָיו מוֹרָה שֶׁל בְּשָׂר וְדָם:

²³ צ"ע קשה לומר שדניאל היה גדול משמואל שהיה שקול כמשה ואהרן. אלא שיותר יש לירא מאדם מאשר מחיה.

ועוד שאין לאדם לסמוך על נס, אלא שבאמת זה נס רק למי שעדיין יש בו איזה אחיזה ליראה נפולה, אבל להשלם ביראה לכאורה זה לא נס, אלא טבע שאין רשות לשום דבר להזיק לו. ובבחי' (תענית כה.) מי שאמר לשמן שידלוק יאמר לחומץ שידלוק, שלגבי רבי מאיר בעל הנס אין טבע כי אין עוד מלבדו לכן מותר, דאל"ה אסור להנות ממעשה ניסים/כא.

יראה נפולה היא יראה עליונה שנפלה והתלבשה באיזה דבר שמפחיד

היטוד הזה רבנו חזון עליו גם בתורה טו ובתורה קפה. והביאור נ"ל שיש קומה שלימה של יראה בחי' עולם היראה/כז דקדושה, דהיינו יראת שמים, ומלאכים שרפים מקבלים ממנה כולה עד שנשרפים מרוב יראה. וצדיקים גדולים, כולה מתלבשת בהם עד שאין תנועה שלא עושים מתוך יראה נוראה/כז. אלא שיש יחידי הדורות שיודעים להעלים אותה מהעולם/כז, (גם ראה תורה עו שמי שיש לו שכל צח יכול בקלות להיות דבוק בו ית' בלי מאמץ ועל כן אפשר שלא יראו עליו שום כוונה מיוחדת).

ונראה כוונת רבנו שכל טיפת יראה שאדם לא מתלבש בה בלבד, אזי הקב"ה מפיל אותה להתלבש באיזה דבר גשמי או רוחני/כח, שמפחיד אותו כדי שהאדם יתעורר להבין שיש לו יראה נפולה שעדיין לא העלה אותה אל הדעת, ולא השתמש בה לקדושה. ועל כן צריך אדם בכל יום להתבודד ולשפוט עצמו לברר ולבחון את לבו, האם יש לו יראות נפולות שעדיין לא העלה אותן לדעת. דהיינו האם יש לו עדיין יראה שהיא לא רק מה' ית'.

עוד משמע מלשון רבנו כאן שכל הייסורים שיש לאדם הם מיראות נפולות. ונראה הכוונה כי יראה נפולה היא חוסר דעת, ומי שיש לו דעת יודע שהכל בהשגחה, ואזי אפילו כאב גשמי הוא יודע שהוא רפואה מרה ממילא קל לו לקבלו (תורה רנ)/כז. אבל בלא דעת אזי אפילו מכה או מיהוש או איזה כאב מפיל את האדם ליראה נפולה ופחדים נוראים, שמי יודע מה יכול להתפתח מזה, כידוע אצל הגויים וחסרי הדעת, שעל כל דבר רצים לרופא. וכך גם רובא דרובא של הרופאים, שאפילו מדקירת קוץ מיד עולה בדעתם כל המקרים שהתפתחו מזה באיזה מקום בעולם, ומזדרזים ליתן כל מיני רפואות מנע, כי מי יודע אולי היה שם איזה חידק מסוכן.

אימת החלש על הגבור

בגמרא בשבת עז: תנו רבנן חמש אימות הן שהן אימת החלש על הגבור. ומביאה חמש דוגמאות של גבורים אריה פיל עקרב נשר וליתן שיש להם אימה מברייה קטנה מהם בהרבה. המפרשים התקשו לשם מה מביאה

כא עיין תענית כ: שהנהנה ממעשה ניסים מנכים לו מזכויותיו. ועי"ש כד. בפרש"י שלומדים מזה שאסור להנות ממעשה ניסים. והמפרשים דנים שצ"ל שגם בתו היתה במדרגה כזו עוד דנים מדוע לא אמר שחומץ יהפך לשמן ויהיה רק נס אחד ולא בכל רגע.

כב ראה תורה קמח – מדת היראה בעצמה היא יראת מהשם ית' עכ"ל. וצ"ע כי יראה היא שם פועל, ואיך אפשר להתיחס אליה כבריה, היתכן לומר שהשמחה שמחה בה' ית' והתשובה שבה אליו ית' וכנראה הכוונה שכל מציאות רוחנית יש לה בחי' מציאות של קומה שלימה, וכמובא במ"א שיש עולם התשובה, שממנו נשפע לאדם הרוצה בה, כח לשוב. כך גם מי שמכין ליבו ליראה, נשפע לו מאותה קומה של יראה, יראה לפי מדרגתו. וכעין זה מצינו במדת החסד בספר הבהיר (המיוחס לרבי נחוניא בן הקנה אות קצא) אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם, לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עומד שם במקומי. משמע שמה שעשה אברהם אבינו גם היא עשה, וכיצד? הרי הוא אדם והיא מידה. אלא כנראה הכוונה שאברהם היה כל כך שלם במדת החסד, נעשה מרכבה למדת החסד, דהיינו שהיא קומה שלימה שהתלבשה בקומה של אברהם ונעשה כולו מדת חסד. ועל ידו היא יצאה לפועל בעולם, אבל בלעדיו, היתה צריכה להתלבש רק במעשים קטנים של הרבה בני אדם. נמצא כאילו הוא פעל במקומה. וכך מדת היראה מתלבשת בבני אדם המכינים לבם אליה והיא יראת מתוכם לפי מדרגתם.

כג ראה חיי מוהר"ן אות רצד (ד) – שמעתי בשמו שאמר שאם היה רוצה לגלות ולהראות היראה שלו לא היו יכולים לעמד ארבע אמות סמוך לביתו, אף הוא מעלים היראה שלו בכונה.

כד ראה תורה רמג – דע שיש צדיק גדול מאד, שאין העולם יכול לסבל קדשתו, על כן הוא מתעלם מאד, ואין רואים ממנו שום קדשה ופרישות יתרה, זה מחמת גדל קדשתו מאד. וזה בחינות 'כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים' (ידיים פרק ג), וכו'....

כה או רוחני – רבנו נותן דוגמאות גשמיות אבל ראה ש"ע (או"ח סימן ד' ט) המקיז דם מהכתפים, ולא נטל ידיו, מפחד ד' ימים. המגלח, ולא נטל ידיו, מפחד ג' ימים. הנוטל צפרניו, ולא נטל ידיו, מפחד יום אחד ואינו יודע ממה מפחד. משמע שיש גם יראה נפולה שמתלבשת ברוחניות.

כו עיין תורה רנ – דע שכל מיני צער וכל הייסורים אינם רק מחסרון הדעת, כי מי שיש לו דעת ויודע שהכל בהשגחה מהשם יתברך, אין לו שום יסורין, ואינו מרגיש שום צער, כי "ה' נתן וד' לקח" (איוב א). ואף על פי שיש יסורין שבהכרח מרגישים אותם, כגון הייסורים שבאים מחמת ההרפכה, כמו יסורים שיש מיציאת הנשמה מן הגוף, והם יסורי החולה שבאים מחמת שמתחלת הנשמה להתפשט מן הגוף, ומחמת שנקשרה הנשמה בהגוף בקשר אמיץ וחזק, על כן בהכרח מרגיש היסורים בעת הפרוד, אף על פי כן הייסורים קלים מאד ונוחים להתקבל בעת שיודע בדעת ברור שהכל בהשגחה מהשם יתברך, ומכל שכן שאר מיני צער ויסורין שאין מרגישים כלל בשיש לו דעת כנ"ל, ועקר הצער מהייסורין, הוא מחמת שנוטלין ממנו הדעת כדי שירגיש היסורין. וזה עקר צער של ישראל שיש להם בגלות, הכל הוא מחמת שנפלו מהדעת ותולין הכל בטבע ובמקרים ובמזל, ומחמת זה יש להם צער ויסורין כנ"ל, וזה בא להם מחמת שהם שרייזין בין העבדים ולמדו מהם....

גמרא ברייתא זו, מה רוצה לומר לנו, ועי"ש מהרש"א/א¹⁰ ופתח עינים/ב¹¹ ומהר"ל/כ¹² שתרצו, וראה בן יהוידע שמבאר מדוע דוקא חמש. ונראה שרבו בתורה זו מתרץ שנקטו חמש כי הן כנגד ה' אותיות מנצפ"ך וחמש גבורות שבדעת דו"א שכשאנו מעלים אותן לשם אזי הן נמתקות.

וטעם שהביאו ברייתא זו מתרץ רבנו לרמוז לנו על היראות הנפולות שלנו שהם בחי' אימת הגבור על החלש שהרי האדם נברא לירא רק את ה' ואזי אין בריה בעולם שלא מפחדת ממנו, ואעפ"כ יש לנו יראות לא רק מחיות טורפות אלא לפעמים אפילו מעלה נידף, כי אותו חלק יראה שאנחנו לא מתלבשים בה היא יורדת ומתלבשת באיזה דבר בעולם ליירא אותנו להזכיר לנו לשפוט את עצמינו ולחזור בתשובה ולהעלות את היראה לשרשה בדעת לידע שלא ראוי לירא משום דבר לבד מה' ית'.

ונראה שהדוגמאות שהביאה הגמ' הן נקודת חולשא שיש לאותה חיה, (בחי' עקב עבילס) וצ"ל דהכי נמי האדם הנקודת חולשה שלו היא המדמה שאינו מבורר כי גם לבהמה וחיה יש מדמה כמבואר בתורה יט בסוף/ל אבל רק כח הזכרון שבו, אבל לא כמו האדם שיכול כל חייו לחיות בדמיונות, חיה יודעת היטב ממה לפחד ומי צריך לפחד ממנה, ויודעת להכיר מאכל שראוי לה ושאינו ראוי לה, אבל אדם בקלות נופל לדמיון שרע טוב וטוב הוא רע, וזו נקודת החולשא שגורמת לו ליראה מהחלש ממנו, ונדמה לו שאיזה דבר יכול להזיקו, אעפ" שבאמת עם יראת שמים באמת שום דבר לא יכול להזיקו.

עד כאן ההקדמה

※

תורה קנד [לא]

דע כי יש יראות נפולות,

פירוש שכל יראה מאיזה דבר חוץ מהקב"ה, היא יראה נפולה דהיינו יראת שמים שנפלה, והתלבשה באיזה דבר בעוה"ז, לירא ממנו, במקום לירא מה' ית'.

וכל היסורין והדינים שיש לאדם, כולם הם מהיראות הנפולות שנפלו לתוך זה הדבר שהוא מתפחד ליש לו יסורין ממנו. אבל אם היה ירא רק מה' ית' לא היו לו יסורים, (כי אין מחסור ליראיו) כי יראה היא אמונה דהיינו שכפי חוזה האמונה כך חוזה היראה (תורה פז/ל¹³) והמאמין הוא בר דעת שיועד שהכל מה' לטובה. וגם הדינים שיש על האדם הם רק על מה שעושה מחוסר יראת שמים, דהיינו יראות נפולות, שהן רוח שטות שמרחיק מהקב"ה ומפיל לעבירות/לד¹⁴.

¹⁰ מהרש"א ביאר (ח"א ד"ה כ) שכוונת הגמרא בהביאה ענין זה שיש אימה מדבר קטן על גדול וחלש על הגיבור, לומר שלא יסומך האדם על גבורתו ומעלתו, ולא יבטח בעצמו שלא תבוא לו פורענות, שהרבה שלוחים לו למקום, ולא יראה לאדם שבריות האלו הקטנות כאילו נבראו לבטלה, אלא הם שלוחי המקום להטיל יראה על הגיבור. (ליקוט ביאורים שם)

¹¹ פתח עינים ביאר (ד"ה חמשה) הוסיף, שזה הרמז במנין חמשה אימות כנגד חמשה דברים שהאדם סומך עליהם ומתגאה בהם, החכם בחכמתו, הגיבור בגבורתו, העשיר בעשרו, ובן משפחה מיוחסת סומך וגאה ביחסו, והמצליח בענייניו סומך על מזלו. וכנגדם יש חמשה אימות מדברים קטנים שפלים ובוזיים על בריות גדולות ונוראות. וגם האדם לא יתגאה וישתבח בחמשת המעלות האלו, כי הכל הבל ויתכן שהכל ישבר בפתע פתאום על ידי נבזים ושפלים. (ליקוט ביאורים שם)

¹² מהר"ל חיושי אגרות על שבת דף עז: – חמשה אימות הן וכו'. ר"ל אלו חמשה וכולם הם בבעלי חיים אשר עזותם וגבורתם יוצא חוץ לשעור וחוי' לגבול אשר ראוי, וכל דבר אשר הוא יוצא חוץ לשעור וחוי' לגבול יש בטול בקלות ולפיכך אמר חמשה אימות הן אימת חלש על גבור וכדכתיב (עמוס ה') המבליג [שוד] על עז, דבר שהוא עז, ולפיכך יש לו שוד ושבר כל דבר שהוא נוטה אל העזות בהפלגה. ודע לך כי הוא יתברך בלבד אשר הכל יראים ממנו והוא יתברך אינו ירא מזולתו, ולפיכך אלו [חמשה] אם לא היה להם יראה מזולתם היו ח"ו דומים אל הש"י שהכל יראים ממנו והוא ית' אינו ירא מזולתו, ולפיכך מבליג שוד על עז, וכאשר מביא עליו שוד מביא עליו דבר חלש כי מאחר שהאימה שבה על העז הוא מן הש"י מטעם אשר אמרנו, והוא יתברך מגביה השפל על הגדול ומשפיל הגבוה [אל השפל], כי דבר זה הוא ממדת הש"י בעצמו כאשר כבר בארנו פעמים הרבה.

¹³ תורה יט בהשמטות – וביין לומד בספר לשומע מפי החכם יש חלוק גדול ביותר, כי ספר הוא רק לזכרון, כמו שכתוב (שמות י"ז): "כתב זאת זכרון בספר". והזכרון הוא בכח המדמה, כי גם בהמה יש לה זכרון, כמו שאנו רואים, שגם בהמה זוכרת שבמקום זה נשכה קלב והיא בורחת משם.

¹⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹⁵ בדפוס – פתח, ובתקופה מוהר"ת חיקו – תחפוז

¹⁶ תורה פז – יראת העניש נקרא צדק, ויראת הרוממות נקרא אמונה. כי מחמת שהיא מאמין באמונה שלמה שהשם יתברך הוא רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין, הוא ירא ממנו. וידוע הוא, כי אי אפשר לבוא לאמונה רק על ידי יראת העניש. כי מחמת שהוא ירא מהעניש, מאמין שהשם יתברך הוא תקיף, ובעל היכולת ובעל הכחות בלם, ומזה בא לאמונה יותר גדולה.

¹⁷ סוטה דף ג. אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות.

והם דהיינו היראות הנפולות, הן בחי' (שבת עז ע"ב) ה' אימות אימות' חלש על הגיבור, פירוש שכל יראה נפולה שיש לאדם, היא בחי' אימת החלש על הגבור, כי ירא שמים הוא גיבור כי אין לו שום יראה משום דבר בעולם, לבד מהקב"ה. נמצא כי המחובר לגיבור הוא גיבור, אבל ע"י רוח שטות נופל מיראה הקדושה ואזי כל דבר אפילו עלה נידף/ל"ו יכול להפיל עליו אימה ופחד. שאף שהוא נגד הטבע, שהגבור יפחד מהחלש, אך שהוא מחמת היראה העליונה שנפלה ונתלבשה באלו הדברים. פירוש כי יש יראה בחי' עולם היראה שרק ממנו אדם צריך ליקח יראה, אבל מי שע"י רוח שטות לא ירא מהקב"ה אזי אותה יראה שהיה צריך ליקח כדי לירא מהקב"ה, הקב"ה מפיל אותה לאיזה דבר גשמי שמירא את אותו האדם כדי להזכיר לו שיחזור ליראה הקדושה מהקב"ה (תורה קפה) ל"ח.

וע"כ היראות הנפולות של חלש על הגבור שמנו חז"ל הם במספר ה' לרמוז שהן כנגד ה' גבורות שהם ה' אותיות מנצפ"ך ל"ט הכוונה לחמש אותיות סופיות שבא' ב' (ך ם ן ף ץ). שהן בחי' דין/מ"ג, על כן הן בסוף התיבה, כי הן בחי' גבול ודין. והן נוסף על כ"ב אותיות שמהן נברא הכל, דהיינו שנוסף עליהן חמש אותיות שהן שרש הדין והגבול, שעל ידן נעשה גבול לאותיות ולתיבות, כדי לצייר ולברא כל דבר בגבול ומידה. וגם בגשמיות חמש מוצאות הפה המחתיכים את הקול לאותיות דיבור שרשן בה' אותיות מנצפ"ך/מ"א. והן כפולים. כי הגבורה היא אור החוזר לשרשו. והכפל בחי' מלכות שם ב"ן שאותיותיו כפולות, והוא השם של המלכות שבניינה גבורות והיא סוף המדרגות לכן צריכה חיזוק בחי' אימרא שכוללים בסוף הבגד/מ"ב.

וצריך להעלות היראות הנפולות לשרשם למקומם שבדעת. דהיינו להיות ירא רק ממה שהדעת מחייב ולא משום דבר אחר.

ומקום היראה היא בלב, כי יראה היא מדת התפעלות ששיכת רק ללב, שבו המדות המתפעלות ממה שמאיר להן השכל, ואינה במח שהוא קר ויבש.

ל"ה שבת דף עז: – ת"ר חמשה אימות הן אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי אימת יתוש על הפיל אימת סממית על העקרב אימת סנונית על הנשר אימת בילבית על לוייתן א"ר יהודה אמר רב מאי קרא (עמוס ה-ט) המבליג שוד על עז:

פרש"י – מפגיע. חיה קטנה וקולה גדול ושומע וירא שתהא בריה גדולה ובורח: יתוש. נכנס לפיל בחוטמו וכן סממית לעקרב נכנס לו באזנו: סנונית. ארונדיל"א (ארונדיל"א: סנונית) נכנסת תחת כנפי הנשר ומעכבו מפרישת כנפיו: בילבית. שרץ קטן ונכנס לדג גדול באזנו: המבליג שוד על עז. המחזיק שדוד על הגבור:

^ח גם בדפוס אימות, ומתורג - אימת

ל"ו ויקרא פרק כו (לו) והנשארים ככם והבאתי מרף בלבכם בארצת אביהם ורדף אתם קול עלה נדף ונסו מנסת חרב ונפלו ואין רדף: ל"ח תורה קפה – יש שני מיני יראות, יש מי שהוא ירא מה' מגדלתו ורוממותו בגין דאיהו רב ושלטי, ויש יראה למטה ממנה, הינו שפא ליראה על ידי יראות תחתונות, על ידי שירא מחיה או משר או מפחד אחר, על ידי זה הוא נזכר ובא ליראת ה'. וכעין זה בתורה טו – כי בן שאין אדם דן ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטין אותו למעלה, כי אם אין דין למטה יש דין למעלה (דברים רבה ה); ובשופטין את האדם במשפט דלעלא, אזי הדין נתלבש בכל הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט פתוב, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (נדרים מא); "למשפטי עמדי", אזי "הכל עבדיך" לעשות דין בזה האדם. אבל בשופט את עצמו, ובשופט דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר. וזהו (תהלים ג): "ישם דרך" מי ששם ארחותיו (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה סוטה ה); הינו ששופט ארחותיו, כמו שכתוב (שמות כ"א): "ואלה המשפטים אשר תשים" (א), על ידי זה "ארצנו בישע אלקים" זה בחינת יראה, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "את האלקים ירא"; הינו בחינת יראה עלולה מהקלפה ומהאמות על ידי משפט, פי מתחלה היתה נתלבש בקלפה. וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר, משר או מגנבים ושאר פחדים זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר, פי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה פח בזה הדבר להפחיד את האדם:

^ט גם בדפוס מנצפ"ך, ומתורג - מנצפ"ך

מ נראה שהמקור לזה בוזה וירא דף קא. בחלק סתרי תורה יש שם סוגרים (באר יקר וירא עמי יד כתב יש ספרים דגריס וכו') ובהם עושה חשבון כיצד רמוז בשמע ישראל כל הרמ"ח איברים. ושם כתוב גם: 'מנצפ"ך חמשה גבורות, ומניה יתפשט רוא דחמשין שערי בינה'. המתוק מדבש לא מבאר את הסוגרים האלה. אבל ע"ש ביאור שעת רצון. ונראה לבאר קצת לענין שלנו – בספר הלכותים (וירא מח) כתב שמנצפ"ך גמט' פ"ר, דהיינו פר דינים. וידוע שלפי סדר האותיות צ"ל כמנפ"ן, ועפ"י הנ"ל שהם בחי' שרש הדינים שבבינה, נראה שרומז לאמא עילאה נוקבא המנפצת ומפוררת את האור הפשוט שמקבלת מאבא דהיינו החכמה, ועי"ז מציירת ובונה את הוולד, דהיינו מוחין, שבבינה מבין דבר מתוך דבר. וכל זה נעשה בבינה שם שרש הדינים כמ"ש בינה מינה דינין מתערין, דהיינו ששם הדין רק בשרשו הוא עדיין שכל צח, כי שם הדין רק עושה גבול וציור לאור הפשוט של טפת החכמה שמקבלת הבינה, וממנו משפיעה דעת לז"א, כידוע שנה"י דבינה נעשים חב"ד דז"א. ורק בהשתלשלות למטה נעשה מהמנצפ"ך דין וגבורה, בחי' יראת החלש על הגבור, ועל כן צריך האדם לשפוט עצמו כדי להחזיר את היראה לשרשה בדעת דז"א, דהיינו ליראה הקדושה.

ועיין בכתבי מרן הארי"ל (בליקוטי תורה פרשה מצורע בטעמי המצוות) במצות טומאת נדה וזה לשונו, דע כי יש באשה ה' דמים טמאים וה' דמים טהורים והם ב' מנצפ"ך וכו' וכבר ידעת כי הכוונה בנצח הוד יסוד שלה הם ג' אה"ה וכו' שלושין גימטריא תני' והוא גימטריא חותם עם הכולל שאז גן נעול מעין חתום. וכשהעונות גורמים יונקים החיצונים מגבורות אלו אז נעשית נד"ת דותה וכו' עיין שם.

מ"א עין חיים שער כה דרוש ב'

מ"ב כך שמעתי בשם החסד לאברהם אבל לא מצאתי שם

כמו שפרש"י דבר המסור ללבו של אדם נאמר בו ויראת {קדושים יט}. רש"י שם מתייחס למצוות לפני עיוור/מ²¹, ומצוות והדרת פני זקן/מ²², שעליהן התורה אומרת ויראת מאלקיך, להזהיר שגם במכשול ששום אדם לא יודע ממנו (כגון עצה רעה)/מ²³ תזהר שלא להכשיל עיוור, וכן איש שיבה וזקן לא תעשה עצמך כאילו לא ראית ותתעלם, כי ה' ית' יודע מה בלבך וכוונותיך, על כן יש לך לירא מקב"ה. ומכאן ראייה שהיראה היא בלב כי שם הבחירה לקיים או לא לקיים רצון ה' ושם יצה"ט ויצה"ר (מחשבות טובות ומחשבות רעות)/מ²⁴, ועל כן שם דייקא צריך לנהוג ביראת שמים.

והיראה צריכה להיות עם דעת, לידע שאין לירא משום דבר אלא רק מה' ית' כי רק הוא מנהיג הכל והכל תלוי רק בו, ואין לשום דבר בעולם כח להזיק או לייסר בלא רצון ה'.

כי בלא דעת נאמר (איוב ד/ד) מ²⁵ הלא יראתך כסלתך [מ²⁶]. הפירוש שם שאחרי שאיוב קלל את יום הוולדו והטיח דברים כלפי מעלה/מ²⁷, הוכיחו אליפו התימני/ו²⁸ ואמר לו/כ²⁹ הבעבור נסיון אחד שניסה אותך כבר איבדת את התמימות שלך? הרי אתה נהגת לחזק בני אדם שבאו אילך לספר צרתם ועתה כשעליך הצרה באה אתה נבהל/כ³⁰ "הלא יראתך כסלתך" סופך מוכיח על תחילתך שהיראת שמים שהיתה לך, היתה כסילות ולא מדעת שלימה, כי לא בטחת/כ³¹ בהקב"ה בתמימות, אלא בכסילות. דהיינו שאמר לו שהיראה שלו היא בלא דעת, בלא חיבור להקב"ה, דהיינו כסילות, כי זו כסילות לחשוב שיש עוד כח, לאיזה דבר בעולם.

והדעת צריך להיות בלב, כי גם עכו"ם יש לו דעת, אך הוא בלא לב. כי הדעת מחבר חכמה ובינה, ועוד מחבר אותם אל המדות שבלב, והגוי יש לו דעת לחבר חכמה לבינה/מ³², אבל יצרו הרע מונע ממנו לחבר את הדעת אל המדות שבלב, דהיינו לקיים את מה שיודע.

²¹ ויקרא פרק יט (יד) לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מקלך מאליהך אני יהוה: ופרש"י – ויראת מאלהיך – לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו נאמר בו ויראת מאלהיך:

²² ויקרא פרק יט (לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יהוה: ופרש"י – והדרת פני זקן – איזהו הדור לא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללב נא' בו ויראת מאלהיך:

²³ כך פרש רש"י שם – ולפני עור לא תתן מכשול – (ת"כ) לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו:

²⁴ ראה תורה מט אות א' – נמצא שהלב הוא הצייר, כמו שכתוב (שם ע"ג): "צור לבבי". ואית יצירה לטב ולביש, כמו שאמר חכמינו, זכרונו לברכה (ברכות ס"א): "ויצור" בשני יודין וכו'. והם שני יצירין, יצר טוב ויצר הרע. הינו מחשבות טובות, הם יצר טוב. ומחשבות רעות, הם יצר הרע. פי עקר היצרים, הם המחשבות והחכמות שבלב, כמו שכתוב (בראשית ו'): "כי יצר מחשבות לבו" וכו'.

²⁵ איוב פרק ד (ו) הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך: (ז) זכר נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישירים נכחדו: רש"י (ו) הלא – עתה סופך מוכיח על תחלתך שיראתך שהיית ירא שמים: כסלתך – היא (ע' תוס' בבא מציעא נח:), מחמת כסילות היא ולא מדעת שלימה, וכן תקותך ותום דרכיך הכל כסילות:

²⁶ מלבי"ם שם פסוק (ז) זכר נא – אתה אומר שהצדיק נספה בלא משפט ומזה הבאת ראייה לכפור בהשגחה, הנה הבא להחליט דבר כזה צריך שיברר דבריו מן הבחינה והנסיון שכן קרה לצדיקים רבים שנאבדו בלא עון, אני אומר לך הזכר נא מי הנקי אשר אבד – הזכר נקי אחד בשמו שבו קרה זאת? ואם שכחת שמו, הזכר נא עכ"פ איפה ישירים נכחדו – הזכר שם המקום ששם קרה המאורע הזאת:

²⁷ עיין פרש"י שם

²⁸ כמבואר שם בפרק ג' פסוק (כג) לנגבר אשר דרכו נסתרה ונסף אלוה בעדו: ופרש"י – לגבר אשר דרכו נסתרה. כל טובות אשר פעל נסתרו מאת בעל הגמול ולא הביט בהם: ויסך אלוה בעדו. עשה מחיצה לפניו לסיגרו במסגר כמו (הושע ב) הנני שך את דרכך:

עיין גם לק"ה מילה הלכה ה' באמצע אות כא

²⁹ עיין ב"מ דף נח: – ויקרא כה-יז) לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה אם היו יסורין באין עליו אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב (איוב ד-ו) הלא יראתך כסלתך תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד. אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם

³⁰ תוספות שם – הלא יראתך כסלתך. פירוש לשון בטחון כמו שמת' זהב כסלי: (איוב לא) וכמו אשר יקוט כסלו וגו' (שם ח) כלומר היה לך לירא מהקב"ה וזה היה בטחונך ותום דרכיך היא תקותך זכר נא מי הוא נקי ואבד אם היית נקי לא היית אובד.

³¹ כמבואר שם פ"ד פסוק (ב) הנסה דבר אליך תלאה ועצר במלין מי יוכל: ופרש"י – הנסה. לשון תימה הבעבור שניסה דבר אליך תלאה בנסיון אחד שניסך בוראך ובא אליך אתה נלאה, ומעתה עצור במלין מי יוכל מלהשיבך:

³² איוב פרק ד' (ג) הנה יסרת רבים וידיים רפות תחוק: (ד) כושל יקימון מליך ויכרפים כרעות תאמין: (ה) כי עתה תבוא אליך ותלא תגע עדיך ותבהל:

³³ כך פירשו תוס' ב"מ נח: שכסלתך הוא לשון בטחון. ורש"י פירש לשון כסילות.

³⁴ דהיינו לברר את ההקדמות שקבל ולהבין מהן דבר מתוך דבר.

אך עיקר הדעת כשהוא בלב, דהיינו להתפעל מאד בהתפעלות המחייבת לקיים, כל דבר שהדעת מחייב לקיים, כמ"ש (דברים ד')^{יב} וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים וכו'. דהיינו שמושה רבנו מצווה לישראל לפני מותו^{יג}, שלא די בידיעה שה' הוא האלקים בעל הכוחות כולם, אלא העיקר להשיב אל הלב על מנת לקיים מצוותו, ולא לפנות לשום כח מדומה אחר.

כ"ש – כמו שכתוב שמושה רבנו אומר לישראל בסוף ארבעים שנה (שם כט)^{יד} ולא נתן לכם לב לדעת וכו' עד היום הזה, ונקט "לב לדעת" דייקא כי ישראל ראו וידעו בשכל את כל הנפלאות שעשה עמם הקב"ה בגאולת מצרים ובארבעים שנה במדבר אבל רק עתה הוכיחו שגם השיבו את הדברים אל ליבם להתפעל ולהאמין בה' ולרצות בתורה ולהיכנס לארץ ולבטוח בה' שינצחו במלחמות.

וכשמחבר הדעת שבלב דהיינו שמאיר את השכל (חכמה ובינה) למדות שבלב, לגרום להן להתפעלות הלב, עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אזי נאמר עליו (משלי ב')^{יח} אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא^{יט} [דהיינו שלא רק תבין בשכל אלא גם דעת אלקים תמצא בלבך, דהיינו שע"י הדעת יתפעל הלב ליראת ה' מכח מה שהבין בשכל:

^{יב} דברים פרק ד (לט) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ידוד הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

רבנו בחיי – וענין השבת הלב הוא הדבר שצריך עיון גדול ודעה יתרה, ממה שאמר הנביא ע"ה (ישעיה מד, יט) ולא ישיב אל לבו לא דעת ולא תבונה לאמר, והענין הזה הוא שיחשב בלבו כי ה' הוא האלהים מנהיג העולם, בשמים אלו הגלגלים, ממעל אלו המלאכים, ועל הארץ העולם השפל, מתחת אלו מעמקי תהומות, וכל זה נכלל בלשון הכתוב שאמר שלמה ע"ה (משלי כה, ג) שמים לרום וארץ לעומק, ואמר אין עוד, בכל העולמות כולן:

^{יג} כמבואר שם פסוק כב כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עובר את הירדן וכו'.

^{יד} דברים פרק כט (א) ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל אשר עשה ידוד לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו: (ב) המסות הגדולות אשר ראו עיניך האתת והמפתים הגדלים ההם: (ג) ולא נתן ידוד לכם לב לדעת ועיניכם לראות ואנשים לשמע עד היום הזה:

רש"י (ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת – להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו: עד היום הזה – שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמ"ש בפ' וילך ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדתו בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו יום מחר לא לכם ניתנה לנו ניתנה ושמו משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו' היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום:

ר' יוסף בכור שור – ולא נתן ה' לכם לב לדעת – שלא שמתם לבכם לכל הניסים הללו לבטוח בהקב"ה עד היום הזה – כמו עדיין היום הזה. אי נמי עד היום ששמתם לבכם וקבלתם הברית, ואתם חפצים להכנס לארץ ולהלחם, על בטחוננו של הקב"ה:

^{יח} משלי פרק ב (א) בני אם תקח אומרי ומצותי תצפן אתך: (ב) להקשיב להכמה אונן תשה לבך לתבונה: (ג) כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך: (ד) אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה: (ה) אז תבין יראת ידוד ודעת אלהים תמצא:

רש"י (ה) אז תבין יראת ה' – מוסב על ענין שלמעלה שאמר כי אם לבינה תקרא:

מלבי"ם (ה) אז תבין יראת ה' – כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, א"א שיחוק חקי החכמה בלב רק ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורממותו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמודה ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה', וכבר בארנו שע"י היראה יבוא לדעת חכמה, שהגם שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בלבו אמונה ואומן חקי החכמה הנתונים מאלקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישונו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש ובמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלקים – והם הידיעות הנשגבות בעניני האלהות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מוסרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו:

^{יז} עיין לק"ה יום כפור ב' ג' וגם תורה א' תנינא את ה'.

^{יח} לק"ה יום הכפורים הלכה ב אות ג' – וכשמעלה לחות ושמוננות הגוף אל הדעת ונתרבה מחו ודעתו, אזי צריך שלא לעמוד ולסמך על דעתו לבד, כי על ידי הדעת והחכמות של אדם יכול לפל בטעותים גדולים חס ושלום, ויובל על ידי חכמתו להטות לגמרי חס ושלום, מדרך ה', כי אסור לסמך על דעתו וחכמתו לבד, (כמבאר בדרך רבנו זכרוננו לברכה פמה פעמים). רק עקר השלמות הוא כל מה שנתרבה ונתוסף דעתו ומכיר ביותר בגדלת ה' יתברך שיראה להמשיך הדעת אל הלב בבחינת וידעת היום והשבות אל לבבך שצריכין להמשיך הדעת אל הלב כמו ששמעתי מרבנו זכרוננו לברכה שאמר, כי הלא גם אמות העולם יש להם דעת וחכמות, אך שהדעת שלהם היא בלב. והעקר להמשיך הדעת אל הלב, בבחינת וידעת היום והשבות וכו' כנ"ל, הינו כשזוכה לאיזה דעת ימשיך הדעת אל הלב ויסתכל היטב בעצמו אם מעשיו עולים יפה פני חכמתו, ואם לבו שלם עם ה', שיתבטלו כל תאוות וחמדות הגוף, כל מה שלב האדם חומד, כלם יסתכלו ויגדלו יתברך, ולא יהיה לו שום תאוה וחמדה בלל רק להשם יתברך, כי כך יפה לו פני הדעת שזכה עכשיו להכיר בגדלתו יתברך. וישתדל עכשיו לעבד את ה' במצות מעשיות ועבודות דקדושה באפן שיהיו מעשיו מרביץ מחקמתו, כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה, וכמבאר לעיל במאמר הנ"ל שצריכין להשליך את כל החכמות ולעבד השם יתברך בפשיטות גמור. נמצא, שכל מה שזוכה לדעת יותר ולהכיר יותר בגדלתו יתברך הוא ממשך הוא ממשך בכל פעם הדעת אל הלב והגוף להשתדל לעשות מעשים טובים ועבודות דקדושה כפי הדעת שזכה עכשיו וכל מה שיש לו דעת יותר עובד ביותר ועושה מעשים טובים ביותר בשביל השם יתברך בפשיטות גמור בלי שום חכמות ואינו נמשך אחר חכמתו להיות נשאר עם החכמות לבד חס ושלום, בלי עבודות חס ושלום, רק עקר חכמתו הוא להשליך החכמות, דהיינו כל מה שזוכה ליותר חכמות ומכיר ביותר אתו יתברך הוא משתדל בכל פעם יותר לעבד אותו יתברך בפשיטות בעבודות

ועתה יבאר כיצד מעלים את היראה אל הדעת

והנה כתיב (שם כט/א) מלך במשפט יעמיד ארץ, היינו ע"י משפט מעמיד ומעלה את היראה שהיא בחי' ארץ, כמ"ש (תהלים עו/כ) ארץ יראה. כידוע עפ"י הסוד, שיראה היא בספירת מלכות וכן ארץ היא במלכות שתיהן בסוף המדרגות. ונראה כוונת רבנו שמלך ע"י דין ומשפט מעלה את העם מהארציות אל היראת שמים, וכך גם כל אדם צריך למשול בעצמו בדין ומשפט, דהיינו לשפוט את עצמו כדי להעלות מהארציות שהן יראות נפולות מכל מיני כוחות מדומים שיש בארץ, אל הדעת ועי"ז לבוא ליראת שמים. ונראה שזה רמוז גם בפסוק השני: משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה: בקום למשפט אלהים וכו'. דהיינו כשיש דין בשמים על האדם כיון שנפל ליראות נפולות, אזי העצה לבא לבחי' ארץ יראה ושקטה, היא ע"י בקום למשפט אלקים, דהיינו לשפוט עצמו ולהעלות את יראות נפולות אל הדעת אל היראת שמים. ומשפט הוא מה שהאדם שופט ודן עצמו (בהתבודדות/ט) על כל דבר ודבר שעושה, טרם שידינו אותה למעלה. וגם אחרי שנפל ליראות נפולות ויש עליו דין למעלה יכול לבטל אותו ע"י שישפוט עצמו כנ"ל, אלא שאז יותר קשה כמבואר בלק"ה/טו.

וע"י מה שהוא בעצמו שופט א"ע – את עצמו ניצול מדין שלמעלה כי כשיש דין למטה אין דין למעלה [ס"ה/טו]. וכיון שאין עליו דין אין צריכה היראה ליפול ולהתלבש למטה, ואין

בלי חכמות, פי זה עקר עבודתו יתברך, ועל כן הוא משליך בכל פעם את החכמות בשביל עבודתו יתברך. נמצא, שממשוף את כל חכמתו אל הלב והגוף, דהיינו אל עבודת ועשיית דקדושה, שזה העקר כנ"ל.

א"א משלי פרק כט (ד) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יתקנה:

ב"ב תהילים פרק עו (ט) משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה: (י) בקום למשפט אלהים להושיע כל עניי ארץ סלה:

ט"ו ראה לקוטי עצות התבודדות אות א' – מי שרוצה לטעם טעם אור הגנוז, הינו סודות התורה שיתגלו לעתיד, ירבה בהתבודדות בינו לבין קונו, וידין וישפט את עצמו בכל עת על כל עסקיו ומעשיו, אם כך ראוי והגון לו לעשות, ולהתנהג כך נגד השם יתברך, הגומל עמו טובות בכל עת ורגע, ויכלכל דבריו במשפט ועל הכל יבוא במשפט עם עצמו, והוא בעצמו ידן וישפט את עצמו על כל עסקיו ומעשיו, ובוזה יסור מעליו כל הפחידים וינצל מיראות הנפולות, הינו שלא יירא ולא יפחד משום שר ואדון וחייה רעה ולטטים ולא משום דבר שבעולם, רק מהשם יתברך לבד יירא ויפחד. ובוזה יעלה את היראה לשרשה, דהיינו לדעת ויזכה לדעת שלם, שידע ממי יתירא, הינו ליראה את השם הנכבד לבד יראת הרוממות, ועל ידי זה יזכה להשגת התורה שבנגלה ויזכה לשפלות באמת. ועל ידי זה יזכה לתפלה במסירת נפש, שיבטל כל ישותו וגשמיותו בשעת התפלה, ויתפלה בלי שום כוונת תועלת עצמו ולא יחשב לכלום את עצמו, רק יבטל את עצמיותו וגשמיותו ויתבטל כאלו אינו בעולם. ועל ידי זה יזכה להשגת סתרי תורה, שהוא אור הגנוז שיתגלה לעתיד. וכל זה זוכין על ידי התבודדות, כנזכר לעיל (תורה טו):

ט"ז לק"ה כח והרשאה הלכה ג אות ה' – ...ובשפאדם זוכר את ה' יתברך ואינו שוכח אותו אפלו שעה קלה נמצא הוא קרוב לה' יתברך תמיד והוא שופט את עצמו בכל עת לפני ה' יתברך בעצמו ואז משפטו יוצא רק מה' יתברך בעצמו ואז בודאי הוא נצול מכל המשפטים והדינים כנ"ל. ועל זה בקש דוד המלך עליו השלום: "מלפניך משפטי יצא וכו" כנ"ל. אבל פשאין האדם מתבודד בינו לבין קונו לחשב על דרכיו ולשפט את עצמו על כל דבר. נמצא, שה' יתברך רחוק מבין עיניו ושוכח, חס ושלום, לפני מי הוא עתיד לתן דין וחשבון. וכמו שהוא מתרחק מה' יתברך כמו כן, כביכול, ה' יתברך מתרחק ממנו חס ושלום, כי יום תעזבני יומים אעזבך, ואזי בעת שמגיע המשפט עליו אזי, כביכול, ה' יתברך מתלבש את עצמו וקא אליו בדין ומשפט כמו מי שבא מרחוק ומתלבש את עצמו בלבושים אחרים שאזי אין האדם מביח אותו. כמו כן ה' יתברך שנתרחק ממנו על ידי מעשיו על שלא חשב דרכיו ולא שפט את עצמו בכל עת. הוא יתברך בא אליו במשפט. כמו מי שבא מרחוק. בבחינת ה' במשפט יבוא. הינו שהמשפט מתלבש בשאר דברים וכנ"ל ואז קשה להפיר אותו. וצריכין אז להביט היטב להפירו יתברך, פי באמת אפלו אם אין האדם זוכה לפשפש במעשיו ולשפט את עצמו מקדם עד שבא הדין עליו, חס ושלום, הוא צריך על כל פנים אחר כך לשוב עד המפנה ולהעלות כל היראות הנפולות לה' יתברך, דהיינו שיתבונן שאין שום דבר שיוכל ליראות ולהפחיד אותו או לעשות בו דין ויטורים חס ושלום, כי אם על פי משפט שלמעלה על ידי חיות אלקות שנתלבש בוה הדבר שזהו בחינת יראה עלאה שירדה מכסאה בעוונותיו ונתלבשה באלו הדברים שיש לו פחד ויטורים מהם, חס ושלום, ואז בשמתבונן כל זאת היטב באמת ובתמים ומפשפש במעשיו ושופט את עצמו עכשו על כל פנים ושב בתשובה שלמה לה' יתברך אזי זוכה להעלות כל היראות הנפולות לשרשן כנ"ל, אבל באמת קשה מאד אז להעלות ולבררן כי אם ביגיעה גדולה וברחמים רבים. וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין יז), "לעולם יקדים אדם תפלה לצרה וכו". ובפרט מי יודע אם יזכה להתעורר אז לשוב באמת, כי לפעמים אפלו בשאיסורין באין על האדם, חס ושלום, אף על פי כן אינו זוכה לשוב לה' יתברך ולפעמים היסורין מעקמין את לבבו יותר מה' יתברך, חס ושלום, פי הם בחינת יראות הנפולות שמהם אחיזת החיצונים כנ"ל.

ט"ח * דברים רבה שופטים פרשה ה' [פסקא ה']. ועיין זוהר משפטים קכג: ובאור יקר שם שער ו' תחילת סימן ג' עמ' רנט ולק"ה תפילין ג' ושלוחות והרשאה ג' ז'

ט"ט דברים רבה פרשה ה' פסקא ה' – מהו שפטים ויטורים, רבן אמרי שהיא השוטר בשופט, כשיהיו המעשים כנגד המקל והרצועה, ושלא יהא המכה צריך ללקות. דבר אחר, רבי אליעזר אומר במקום שיש דין אין דין, ובמקום שאין דין יש דין, ומהו כן, אלא אמר רבי אליעזר, אם נעשה הדין למטה, אין הדין נעשה למעלה, ואם לא נעשה הדין נעשה למעלה.

עץ יוסף – הדין נעשה למעלה אם למטה מעלימים עין מלהעניש בחוטאים יש דין למעלה בכל העולם. משא"כ כשיש דין למטה. כדאשכחן בעון פעור שמתחלה יצא הקצף על כולם. וכשנעשה דין בחוטאים שב חרון אף ה' מירא אל יפ"ת:

מהרז"ו – במקום שיש דין, ב"ר פרשה כ"ו ס' ו' שמ"ר פרשה למ"ד בריש סימן כ"ד ותנחומא שופטים ומ"ש ומהו כן פי' איך אפשר שיהיה יחד יש דין ואין דין אלא שאם יש דין למטה אין דין למעלה ועל שופטים ושוטרים תתן לך למטה ולא יהיה דין ועונש מלמעלה:

עיין זוהר משפטים דף קכג. – להבין מאמך הבא נקדים מש"כ הרמ"ק (אזכר יקר סימן ג' עמ' רנט) וז"ל, הענין שהדינים למטה גורמים שישפיע היסוד שפע למלכות, והטעם שהשפעת המלכות תלויה בדינים העליונים, מפני שהיא נאחזת בנצורה והיא ציית דין התחתון כלי ספק, ולכן אם

צריך לירא משום דבר, ואין לו רק יראה העליונה יראת הרוממות אע"פ שגם יראת העונש היא יראה עליונה ולא יראה נפולה, אבל כאן ע"י שמעלה את היראה לדעת במשפט והתבודדות זוכה ליראת הרוממות¹⁰:

ס"ן עיין כל זה לעיל בהתורה, מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז בסי' טו שם מבואר כ"ז-כל זה באריכות]:

תורה טו אות ואו] מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז, הינו סודות התורה שיתגלה לעתיד, צריך להעלות מדת היראה לשרשה:

שם אות ובו ובמה מעלין את היראה? בבחינת משפט, כמו שכתוב (משלי כט): "מלך במשפט יעמיד ארץ", וארץ הוא בחינת יראה, כמו שכתוב (תהלים ע"ו): "ארץ יראה", הינו שישפט את כל עסקיו, כמו שכתוב (שם קי"ב): "יכלכל דבריו במשפט", הינו שישפט וידין בעצמו כל עסקיו, ובוה יסיר מעליו כל הפחדים, ויעלה בחינת יראה ברה ונקיה, ותשאר אף יראת השם ולא יראה אחרת:

כי כשאין אדם דן ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטין אותו למעלה, כי אם אין דין למטה יש דין למעלה (דברים רבה ה): וכששופטין את האדם במשפט דלעלא, אזי הדין נתלבש בכל הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט כתוב, כמו שאמר חכמינו, זכרונם לברכה (נדרים מא): "למשפטיך עמדו", אזי "הפל עבדיך" לעשות דין בזה האדם. אבל כששופט את עצמו, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר.

וזהו (תהלים נ): "ושם דרך" מי ששם ארחותיו (כמו שדרשו רבותינו, זכרונם לברכה סוטה ה): הינו ששופט ארחותיו, כמו שכתוב (שמות כ"א): "ואלה המשפטים אשר תשים" (א). על ידי זה "אראנו בישע אלקים" זה בחינת יראה, כמו שכתוב (קהלת י"ב): "את האלקים ירא"; הינו בחינת יראה עולה מהקלפה ומהאמות על ידי משפט, כי מתחלה היתה נתלבש בקלפה.

וזהו שהאדם מפקח את עצמו מאיזה דבר, משר או מגנבים וישאר פחדים זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר, כי אם לא היה נתלבש היראה בזה הדבר, לא היה כח בזה הדבר להפחיד את האדם:

שם אות וג] ושרש היראה הוא דעת, כמו שכתוב בעץ החיים, שמנצף¹¹ הוא בדעת דועיר אנפין, כמו שכתוב (משלי ב): "אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא". ועקר הדעת הוא בלב, כמו שכתוב (דברים כ"ט): "ולא נתן לכם לב לדעת". גם שם עקר היראה, כמו שאמר חכמינו, זכרונם לברכה (קדושין לב): דבר המסור ללב, נאמר בו: "ויראת מאלקיך", הינו שידע ממי יתירא, הינו ליראה את השם הנכבד יראת הרוממות (ב).

הדינים נעשים למטה אז הדינים למעלה הם שקטים ונחים, וכל היחוד תלוי בהשקט הדין העליון, שאין מונע היחוד אלא הדין, מפני שאם הדין העליון מתעורר, מיד משפיע דין למלכות, והמלכות מיד תעורר את החיונים שלוחי הדינים שהם לרועה בישר לאלהקה, וכשהם מתעוררים אז אפשר שהמלכות תתייחד, שאלו הם גנאי לה ומטמאים המקדש, אם כן נמלא שהכל תלוי בדין התחתון למטה שיהיה נתון ולא יתקלקל ביום ענין ח"ו.

ומפני ואמר כי כל הדין תקונין כל אלו התקונים של ספירות ז"א, וכל השפעה, אתיין לאתחברא בחד בלויס להתחבר ולהתקבץ במקום אחד, עד דכל רבות קדשא נטיל כלא האי יסוד עד שכל שמו הקודש שהם כל ההשפעות העליונות לוקח הכל היסוד, ואשרי לנוקבא ומתברכא מניה וסופס ומשפיעים למלכות כבוד היחוד והיא מתברכת ממנו, אימתי מתברכא (דף קכג ע"ב) מניה מתי האללויות לוקח הכל היסוד, ואשרי לנוקבא ומתברכא מניה וסופס דלתתא בשעה שנתקנו הדינים של מטה, דהיינו כשכני אדם לניס בלדק, כי אז אין התעוררות לניס החיונים המונעים את יחוד העליון, כי וכד דינין מתתקנין לתתא מתתקנין לעילא כשהדינים מתקנים למטה אז גם מתקנים למעלה, ואז וכל תקונין דמלכא בחדותא בשלימו דאינון שמיא קדישא כל התקונים והספירות של המלך ז"א הם בשמחה צמוחן שלימים שהם שם הקודש, כי חו"ב הם י"ה וחו"ג לדעת הם ו"ה, והנה כלא חד ונעשה הכל אחד דהיינו חו"ו מתחילים ביחודא שלי, וכדין הוא שארי בגווייהו ואז השכינה שורה בין הדינים למטה דכתיב אלהים נצב בעדת אל"ל פי בחור הדינים, לראות אם עושים משפט אמת, בקרב אלהים ישפוט הקד"ה יושב בקרב הדינים וכאילו ישפוט עמהם.

וכד דינין לא מתתקנין לתתא, בביכול הכי לעילא וכשהדינים לא מתקנים למטה שאין מעמידים הדין למטה על מטנו, אז כיון שאין דין למטה מיד יש דין למעלה, שהבינה נובעת לניס והצורה מתעוררת בדיונה, ומיד משפיעים למלכות והיא משפעת לחיונים, והרי מה שגורם תקול הדין דכל תקונין לא מתקנין הכי שכל התקונים העליונים לא מתקנים כלאו, דהיא אימא אסתלקת מעל בנין כי אז אימא מסתלקת מעל הבנים שהם חו"ו, ובנין לא ינקי והבנים אינם יונקים כלומר שאינם מקבלים שפע, דהיא יסוד לא אשרי בנוקבא כי היסוד אינו שורה עם המלכות כבוד היחוד, לכן וכל דינין מתקנין וכל לניס מתעוררים, וחו"א תקיפא שלטא ונחש החזק שהוא הס"מ וכוחותיו החיונים שולטים בעולם בנח תגבורת הדין על מעלה, הרי בביכול תקונין מלכא על דינא אסתלקו כביכול תקוני המלך ז"א ויחודו עם המלכות על עוות הדין נסתלקו, דכיון דהיא נוקבא לא מתברכא לא שגורקבא קדישא אינה מתברכת מהיסוד, וצדיק לא נטיל והיסוד אינו מקבל מלמעלה שפע בשבילה, וחו"א תקיפא שלטא ונחש החזק שהוא הס"מ שולט, ווי לעלמא דינקא מצייהו אז אוי לעולם שיונק ומקבל תמורת השפע מהחיונים. ומאן נלמד שכלי ספק כל חיוני מלכא למעלה תליון בחיוני הדינים למטה, אם כן דקור דכרי ר' יהודה שאמר (נעיל גמ' ט"ז) מאן דמשקר בנינא משקר בחיוני מלכא, ואז ההשפעה בזה מן החיונים לכן אוי להעולם שיונקים מהם. (מ"מ ומכרטיס)

¹⁰ כך מבואר כאן וכן מבואר בתורה טו ע"ש סוף אות ג'. ועיין תורה פו שא"א לבוא ליראת הרוממות אלא ע"י יראת העונש תחילה. ובאמת כאן צ"ע כיון שביאר שצריך להעלות את היראה לדעת, לאיזה דעת הכוונה, שלכאורה יש דעת נמוכה לדעת שלא ראוי לירא משום דבר אחר אלא ממנו ית' כי רק הוא בעל הכוחות כולם, מלך מנהיג יחידי לעולם ומעניש לעוברי רצונו. ואע"פ שיש דעת גדולה יותר שהוא אחד פשוט כולל את כל המציאויות ואין עוד מבדו כלל, ומרומם מהכל, שעל כן ראוי לירא לא מעונש אלא מעצם מציאותו המרוממת, אבל לכאורה תחילה ע"י משפט והתבודדות בא לדעת הנמוך ואח"כ לדעת הגדול יותר וכמבואר בתורה פו הנ"ל.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קנד

אור יקר לרמ"ק על זוהר משפטים כבג: סימן ג' עמ' רנט

אימתי אתברכא בשעתא כו' – הענין שהדינים למטה גורמין שישפיע היסוד למלכות, והטעם כי השפעת המדה הזו תלויה בדינים העליונים מפני שהיא נאחזת בגבורה והיא בית דין תחתון בלי ספק ואם הדינים נעשו למטה הדינים למעלה הם שקטים ונחים, וכל הייחוד תלוי בהשקט הדין ועליון שאין מונע הייחוד אלא הדין מפני שאם הדין מתעורר מיד משפיע למלכות והמלכות מיד תעורר החצונים שלוחי הדינים ודאי רצועה בישא לאלקאה וכשזו מתעוררת אי אפשר שתתייחד שאלו הם גנאי לה ומטמאים המקדש אם כן נמצא שהכל תלוי בדין התחתון למטה שיהיה נתקן ולא יתקלקל בשום ענין ח"ו וז"ש בשעתא דאתתקנו דינין לתתא – והטע' משום דכד דינין מתתקנין לתתא מתתקנין לעילא, וכל תיקונין דמלכא – שהם מראשו ועד שוקיו ועד האמה שהם כלל המדות מחכמה עד היסוד בחדוותא – דהיינו אור הבינה המשמח ומה שהוא פעמים אחרות דין וגבורה בכל מדה ומדה עתה שהם ברחמים וייחוד והארה כח הדין וצדו ויצבו הוא שמחה יין המשמח לא יין המשכר, ולזה אמר בחדוותא – מצד הדין בשלימו מצד היות שלימות המדות העליונות כללותם ואחדותם יחד כנודע, ולזה אמר בשלימו דאינון שמוא קדישא – דהיינו יהו"ה י"ה היינו רישא ר' גופא ה' נוקבא, וד' אותיות אלו עצמם בלתי מתייחדות ובלתי מתקברות י' בה' ושתייהם ב' ושלשתם בה' והיינו ששם יהו"ה ממש אינו (ה)שם כיון שהם אותיות נפרדות ח"ו אמנם בסוד הייחוד כתיב ותקברנה עצמות דהיינו תחית המתים עצם אל עצמו י"ד בה' וא"ו בה', וז"ש דאינון שמוא קדישא – בסוד הייחוד נעשה שם הקדוש ונתקן והוה כולא חד – בקשר הספירות, ולהפך בפירוד האותיות כמעט אינו שם שאין שם אלא קיבוץ אותיות וייחודם. וכדין הוא שריא בגווייהו – אם שם יהו"ה נקשר שכינה בב"ד תחתון והיינו אלהים שהיא השכינה נצב בעדת אל, עדת אל הם תיקוני מלכא ודאי עדת האברי העליונים שהם פרטם רמ"ח והם באל חסד אברהם דסליק רמ"ח א"ב אלהים נצב דהיינו השכינה אינה נופלת ח"ו אלא נצב. עוד נצב יש לה ג"כ סוד אברים דהיינו תיקוני נוקבא כאומרו נציב מלח דהיינו שיש לה גל של אברים. עוד נצב לשון אדון ושליטה, אלהים נצב ושוטט על החצונים בעדת אל בהיותה מתייחדת בעדת אל רמ"ח אברי הזכר ורמ"ח אברי הנקבה ואלהים נצב ברמ"ח איבריה ומתייחדת בעדת אל רמ"ח אברי הזכר ואז היא סוד הייחוד, מיד בקרב אלהים בית של ישראל למטה ישפוט והיא דנה ומסכמת עמהם בדין האמת אמנם כד דינין לא מתתקנין – שאין מעמידין הדין למטה על מכונו כיון שאין דין מיד יש דין למעלה שהבינה נובעת דינים וגבורה מתעוררת בדיניה ומיד משפיעים למלכות והיא מתגוללת בדם נדותה להשפיע לחצונים והרי פירוד בכמה מקומות וזה שאמר בביכול הכי לעילא – אין המדות מתתקנות, דכל תיקונין שהם האברים הנוכרים לא מתיישבאן – אלא תפרד החבילה ואינם מסתכלים אור ישר זה לזה הפנים העליונים אלא מתהפכות כל הספירות באחור כנגד אחור, דהיינו שמגבירים צד האחורים והדין והגבורה שבכל אחד ואחד, ופי' הפירוד ממש ואמר דהא אימא – שהיא המקשרת י"ה ב"ה היא מסתלקת, ומעוררת דין ונובעת דין מצד הגבורה, ושאר מקורות השפעת' המניקה בניה הם נסתמין ונגובין, הרי סוד הראש לעצמו והגוף לעצמו, וכן הבנים שהם פרקי האברים עצם אל עצמו שאינם מיוחדין, וז"ש ובג"ד לא ינק(א)ן דהא יסוד לא אשדי לנוקבא, וכיון שהיסוד נפרד מהמלכות, מיד הבינה תפרד ותסתלק, שקשר י"ה עם ו' תלוי בקשר ו' עם ה', דהיינו ע"י עוקץ הוא"ו יסוד, וכיון שהיסוד לא אשדי לנוקבא מפני שהנקבה פגומה ונפרד ה' מאותיות יהו"ה, גם י"ה נפרדות מאותיות ו"ה, ונמצא פירוד בפרקי חוליות הגוף והזרועות והשוקים, כל האברים מתפרקין. ואמר דהא יסוד מפני שעיקר פגם קלקול הדין הוא במלכות, בית דין תחתון מרכבה לבית דין עליון, והב"ד הם ג' אבות, ולשב' הגזית היא המלכו', ותיקוני המלכו' בתיקוני הדין, ובהיותה בלתי מתוקנת אין היסוד מתייחדת עמה, וכיון שהיסוד מסתלק גם השפע העליון מסתלק מהת"ת, א"כ עיקר הכל תלוי למטה בקשר וייחוד היסוד עם המלכות, ולזה אמר ובג"ד לא ינק(א)ן דהא יסוד לא אשדי – לנוקבא, והכל תלוי בזה בלי ספק, וכיון שאין ייחוד כל דינין מתערין – מצד הדין בבינה מקורות הדינים, וממנה לגבורה, ומן הגבורה למלכות, וכיון שכל הדינים נתעוררו בכל מקום שהם נובעים, מיד הנחש שולט לפעול הדינים על ידו שהוא שליח הדינים, וז"ש וחויא תקיפא – שיש לו חווק מהגבורה החזקה והדין התקיף שלטא – שמלמעלה נתנה לו השליטה לפעול הדינים, ומכאן נלמד שבלי ספק כל תיקוני מלכא לעילא תליין בתיקוני הדינים למטה, והטעם דכיון דהאי נוקבא לא מתברכא, – מפני שבה בעצם פגם הדינים המקולקלים, מפני שהיא מתקשטת בהם כשהם מתוקנים שהם תיקוניה, וכאשר יתקלקלו הם עוותיה, אמנם ענין זה תלוי זה בזה, הפגם בעצם המלכות והאי נוקבא לא מתברכא, וכיון שהמלכות נפרדת מיד היסוד אבד כענין הצדיק אבד, וז"ש וצדיק לא נטיל, – וכיון שצדיק לא נטיל להשפיע למלכות תיקוני מלכא אסתלקו שאין הבינה משפעת, א"כ צדקו דברי הברייתא לעיל שאמר מאן דמשקר בדינא משקר בתיקוני מלכא, – ואז ההשפעה מרורת פתנים וראש פתנים אבד, ואז ווי לעלמא דינקא מינייהו מהשפעת הדינים הנשפעים ע"י החצונים שהדינים נפעלים, ובמקום ברכות נשפעות קללות עד ישובו בתשובה ויתקנו מה שראוי לתקן, ואז ישר יחזו פנימו.